

UPPSALA
UNIVERSITET

UFV 2020/943

Riktlinjer avseende intellektuella tillgångar skapade vid Uppsala universitet

---

Fastställd av rektor 2022-06-21

Innehållsförteckning

Inledning	3
1. Äganderätt	3
2. Nyttjanderätt	4
2.1 Tumregeln	4
2.2 Datorprogram	4
2.3 Undervisningsmaterial	4
2.4 Beslutsrätt	5
3. Principer vid samverkans- och uppdragsforskning	5
3.1 Särskilt om Uppsala universitets holdingbolag	5
3.2 Särskilt om studenters projektarbeten	6
3.3 Särskilt om forskningsinfrastrukturer	6
4. Särskilt om patentering i förhållande till publicering	6
5. Anmälan av bisyssla	6
6. Särskilt om intressekonflikter samt konflikt- och tvistlösning	6
7. Särskilt om arkivering	6
8. Särskilt om stödfunktioner vid UU	6

Inledning

Dessa riktlinjer har till syfte att sammanställa och fastställa principer för hur Uppsala universitet (UU) ska hantera immateriella tillgångar (IP)¹. Avsikten är att dessa riktlinjer även ska uppfylla Europakommissionens Code of Practice (2008/416/EG).

Enligt högskolelagen är universitets och högskolors huvudsakliga uppgifter att bedriva undervisning och forskning, samt att samverka med omgivande samhälle och verka för att forskningsresultat kommer till nytta.

I en akademisk miljö är intellektuellt skapande, delandet av idéer och öppenhet centrala värdegrunder. Målsättningen är alltid att öka graden av kunskap och verka för spridning av denna. Skapandet av IP är ett naturligt resultat av arbete inom den akademiska miljön och UU vill säkerställa att UU:s och arbetstagarnas intressen tillvaratas, samtidigt som öppenhet och fortsatt delande av kunskap eftersträvas.

Med IP avses i dessa riktlinjer immateriella rättigheter och tillgångar såsom de definieras i immaterialrätten enligt gällande svensk lag. Immaterialrätten omfattar exempelvis upphovsrätt (litterära verk, texter, bildkonst, skulpturer, musik), dess närliggande rättigheter (datorprogram, kataloger, foton), patent (uppfindingar) och mönster (design). I förekommande fall kan även företagshemligheter (know-how) anses omfattas av riktlinjen.

För mer information om immaterialrätt hänvisas till Patentverkets hemsida (www.prv.se) eller till innovationskontoret, Uppsala universitet innovation (<https://www.uuinnovation.uu.se/>).

1. Äganderätt

Vid UU är huvudregeln att rättigheter till IP som skapas som ett led i en arbetsuppgift som huvudsakligen utgörs av forskning ska tillfalla upphovspersonen/uppfinnaren. Upphovsperson/uppfinnare kan vara såväl studenter som arbetstagare vid UU. Då en upphovsperson/uppfinnare är anställd vid UU tillfaller rättigheten arbetstagaren, om inget annat avtalats. Detta är ett resultat dels av lärarundantaget², dels av den utvidgade tolkningen av detta undantag till att omfatta mer än enbart patenterbara uppfindingar, vilket följer av praxis vid UU.

Immateriella rättigheter och tillgångar avser den immateriella delen av ett resultat, inte däri ingående fysiska exemplar. Fysiska exemplar som framställs inom ramen för en anställning vid Uppsala universitet täcks inte av denna riktlinje utan hanteras i enlighet

---

¹ Immateriella tillgångar är det svenska uttrycket för det engelska begreppet "Intellectual Property", förkortat "IP". "IP" är den vedertagna förkortningen för immateriella tillgångar även i Sverige.

² "Lärarundantaget", se lag (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfindingar § 1.

med allmänrättsliga principer. Exempelvis räknas anteckning av mätdata, datorfiler och sparade datorprogram eller databaser som fysiska exemplar.

UU har ingen äganderätt till studenters IP om inget annat avtalats.

2. Nyttjanderätt

För att UU ska kunna uppfylla sitt uppdrag samt tillförsäkra att personal vid UU inte förhindras att bedriva undervisning och forskning inom detta uppdrag är det viktigt att ny kunskap fortsatt kan nyttjas inom UU:s verksamhet. Ny kunskap kan vara i form av IP. Följande beskriver UU:s rätt att nyttja IP framtagen inom UU:s verksamhet.

2.1 Tumregeln

Om ett upphovsrättsligt skyddat verk uppkommit till följd av att arbetstagaren utför sina arbetsuppgifter eller till följd av ett särskilt åtagande eller en uttrycklig instruktion får arbetsgivaren nyttja sådana verk för sin normala verksamhet och i den omfattning och för de ändamål som kunde förutses vid verkets tillkomst. Arbetsgivaren äger endast rätt att ändra i verket i en begränsad utsträckning och äger inte heller någon rätt att vidareöverlåta eller upplåta rättigheten till verket. Detta brukar kallas tumregeln.

Arbetstagaren äger inte rätt till ytterligare ersättning för arbetsgivarens nyttjande enligt tumregeln än den lön arbetstagaren erhållit från arbetsgivaren under sin anställning.

Det noteras att om en upphovsperson implementerar IP i sin forskningsverksamhet vid UU och annan person är beroende av denna IP för att kunna bedriva sin forskning så kan det komma att betraktas som att upphovspersonen i praktiken upplåtit en licens till UU att fortsatt nyttja denna IP till förmån för den person som är beroende av nämnda IP.

2.2 Datorprogram

Av 40 a § URL framgår att upphovsrätten till ett datorprogram som skapats av en arbetstagare som ett led i dennes arbetsuppgifter eller efter instruktioner från arbetsgivaren övergår till arbetsgivaren. Arbetsgivaren Uppsala universitet gör emellertid endast anspråk på nyttjanderätt till datorprogram som framkommit som ett led i forskning eller undervisning. Sådan nyttjanderätt inkluderar att använda, modifiera och kopiera programmet för universitetets egen verksamhet.

Ovanstående gäller såtillvida inget annat avtalats.

2.3 Undervisningsmaterial

Med undervisningsmaterial avses här IP som utarbetas av en arbetstagare inom ramen för dennes undervisningsuppdrag inom anställningen. Om inget annat avtalats tillfaller IP till undervisningsmaterial upphovspersonen. UU har nyttjanderätt till undervisningsmaterial i enlighet med tumregeln (se punkt 2.1) men ska inte nyttja

undervisningsmaterial som är inaktuellt i förhållande till vid var tid gällande kunskapsläge eller som på annat sätt inte motsvarar vedertagen standard för undervisningsmaterial vid svenskt universitet.

2.4 Beslutsrätt

Beslut om att UU, i det enskilda fallet, helt eller delvis avstår sina rättigheter till en arbetstagares IP tas av beslutsfattare i enlighet med gällande delegationsordning.

3. Principer vid samverkans- och uppdragsforskning

Avseende samverkansforskning har följande principer fastställts vid UU:

- UU ska alltid förbehålla sig möjligheten för forskande personal att publicera sina forskningsresultat inom rimlig tid från dess tillkomst,
- UU ska alltid tillse att forskande personal kan forska vidare på egna resultat,
- om en samverkan, genom avtalet som UU ingår, innebär att ägande eller nyttjande av IP övergår till en samverkanspart ska ersättning utgå till upphovspersonen/personerna motsvarande marknadsvärdet av resultatet/nyttjandet.

Avseende uppdragsforskning hänvisas till gällande "Riktlinjer för uppdragsforskning vid Uppsala universitet".

Stöd att upprätta samverkans- eller uppdragsforskningsavtal kan erhållas från juridiska avdelningen. Stöd i förhandlingar om samverkansavtal kan erhållas från UU Samverkan (UUS).

För att underlätta för prefekter i samband med exempelvis uppdragsforskningsavtal eller samverkansavtal där avtalet påverkar arbetstagarens rättigheter till IP, tillhandahåller juridiska avdelningen en blankettmall. Prefekten kan använda denna blankett för att säkerställa att ansvarig forskare vid UU informerat sig om och accepterat förutsättningarna för att delta i projektet samt åtagit sig att endast låta personer som gjort detsamma arbeta i projektet.

3.1 Särskilt om Uppsala universitets holdingbolag

UU strävar efter att både delta i internationella forskningsprojekt och att respektera lärarundantaget med utgångspunkten att detta gagnar såväl utbildning och forskning som nyttiggörande och kommersialisering.

Vissa forskningssamarbeten förutsätter att deltagande forskare helt eller delvis överlåter sin rätt enligt lärarundantaget. För att kunna delta i dessa forskningssamarbeten behöver UU på ett professionellt sätt kunna hantera forskningsresultat. Det förutsätter bland annat en förmåga att förvalta IP.

I sådana fall kan, om holdingbolaget så medger, de deltagande forskarna avtala om att tillfälligt eller under givna villkor överlåta sin IP till ett aktiebolag under

holdingbolaget. I sådana fall kan det aktuella projektet behöva bära kostnader som uppstår. Hjälp med upprättandet av ett avtal kan erhållas från UUS och från juridiska avdelningen.

3.2 Särskild om studenters projektarbeten

Studenters projektarbeten kan kräva särskild reglering kring ägande och sekretess. Studenterna ska i sådana fall informeras i god tid om eventuella regleringar som påverkar utförandet av projektarbetet samt ingå nödvändiga avtal innan arbetet påbörjas. Ansvaret att informera studenterna faller på kursansvarig lärare.

3.3 Särskilt om forskningsinfrastrukturer

För arbetstagare verksamma vid forskningsinfrastrukturer (nationella eller internationella) ska särskilda avtal om IP upprättas när detta behövs för att infrastrukturen ska fungera i enlighet med sin intention.

4. Särskilt om patentering i förhållande till publicering

Forskare som avser att söka patenträttsligt skydd för IP uppmanas överväga att avvakta publicering eller annat offentligt tillgängliggörande av samma IP till dess att patenträttsligt skydd har sökts.

5. Anmälan av bisyssla

Riktlinjer för uppföljning av arbetstagares bisysslor vid Uppsala universitet reglerar vad som gäller vid anmälan om bisysslor. Kommersialiseringsaktiviteter, licensiering eller försäljning av IP kan vara föremål för att behöva anmälas som bisyssla.

6. Särskilt om intressekonflikter samt konflikt- och tvistlösning

Utgångspunkten är att konflikter i samband med rättigheter till IP och tolkning av avtalsprinciper beskrivna i dessa riktlinjer i första hand ska lösas via medling eller annan informell process.

7. Särskilt om arkivering

Avseende arkivering ("record keeping") hänvisas till befintliga instruktioner för arbetstagare och verksamma vid UU (<https://mp.uu.se/web/info/vart-uu/uuarkiv/foreskrifter>) samt eventuella andra vid var tid gällande instruktioner).

8. Särskilt om stödfunktioner vid UU

Stöd och rådgivning avseende nyttiggörande och samverkan kan erhållas från UUS.

Stöd och rådgivning avseende nyttiggörande och kommersialisering, samt rådgivning i IP-frågor kan erhållas från UU Innovation (UUI). Genom anmälan till UUI kan UU

också föra statistik över kommersialiseringsaktiviteter med ursprung från UU. UUI är kontaktpunkt för frågeställningar relaterade till IP samt till dessa riktlinjer.

Annat stöd finns också att tillgå, exempelvis i form av EU-projektcoordinatorer, forskningssekreterare, ekonomiavdelning samt den juridiska avdelningen.

UPPSALA
UNIVERSITET

PM

2022-06-16 UFV 2020/943

Hubben
Uppsala Science Park
751 83 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg. 38

Handläggare

Malin Graffner Nordberg

Telefon

018-471 7216

www.uuinnovation.uu.se

malin.graffner@uu.se

Organisationsnummer:

202100-2932

Översyn och revidering avseende intellektuella tillgångar vid Uppsala universitet

Förslag till beslut

- att fastställa Riktlinjer avseende intellektuella tillgångar vid Uppsala universitet UFV 2020/943 i enlighet med arbetsgruppens förslag.
- att med verkan från och med 2022-06-21 upphäva rektors beslut av UFV 2014/740 från den 9 december 2014.

Ärendebeskrivning

Gällande riktlinjer avseende intellektuella tillgångar beslutades av rektor 2014 (UFV 2014/740). Uppsala universitet var då det första universitetet i Sverige som antog sådana riktlinjer. Erfarenheten sedan implementeringen är att riktlinjerna i stort fungerat bra men att delar kan behöva förtydligas och/eller justeras för att anpassas till nya verksamhetsbehov eller förhållningssätt. En översyn av tidigare riktlinjer har gjorts av tillsatt arbetsgrupp efter RS-möte 5 maj 2020. Ett första utkast har därefter varit ute på internremiss för möjlighet att inkomma med yttranden (mars 2021). Arbetsgruppen har bemött kommentarerna och ett uppdaterat förslag (bilaga 1) har presenterats för rektor (2021-05-24) följt av rektors ledningsråd (2021-06-14). Det omarbetade förslaget har under året legat som underlag för MBL-förhandling med fackförbunden där de lokala förhandlingarna slutade i oenighet. Vid förhandlingen presenterade fackförbunden ett eget motförslag till riktlinjer (bilaga 2). Även den centrala förhandlingen slutade i oenighet (bilaga 3). Ärendet har därefter varit uppe i rektors ledningsråd (2022-06-13) för att ge en uppdatering från parternas diskussion.

Förhållande till tidigare beslut

I de omarbetade riktlinjerna enligt arbetsgruppens förslag förtydligas att det är de immateriella rättigheterna till forskningsresultat och undervisningsmaterial som tillfaller upphovspersonerna enligt lärarundantaget.

- 1) Universitetet förbehåller sig en kostnadsfri nyttjanderätt till vissa **forskningsresultat**. Detta är viktigt då det inom en forskargrupp kan uppstå situationer där en forskare är beroende av att nyttja en annan forskares resultat för att kunna fortsätta bedriva sin forskning. Det kan förekomma att nyttjanderätt behövs även i andra situationer, exempelvis nyttjanderätt till ett datorprogram som styr en mätutrustning eller som sammanställer forskningsdata. Arbetsgivares rätt att nyttja immateriella rättigheter genererade av arbetstagare benämns i den rättsvetenskapliga litteraturen som ”tumregeln”.

För datorprogram gäller en särskild ordning enligt upphovsrättslagen (URL 40 a§) med innebörden att äganderätten övergår till arbetsgivaren. Arbetsgruppens förslag är att universitetet avstår detta och att äganderätten till datorprogram som uppstått i forskning eller undervisning tillfaller upphovspersonerna. Uppsala universitet förbehåller sig dock en kostnadsfri nyttjanderätt till sådana datorprogram. Denna nyttjanderätt är något större än nyttjanderätten enligt tumregeln, med bland annat en större rätt att modifiera och kopiera programmet.

- 2) De nuvarande riktlinjerna behandlar inte **undervisningsmaterial**. Enligt arbetsgruppens förslag medtas undervisningsmaterial i de nya riktlinjerna så att det tydliggörs att Uppsala universitet har en nyttjanderätt till undervisningsmaterial enligt tumregeln. Arbetsgruppens uppfattning är att den föreslagna nyttjanderätten enligt tumregeln medför en rimlig avvägning mellan arbetsgivarens behov och undervisande personals intressen. Nyttjanderätten avser ändamålsenligt undervisningsmaterial och vad som omfattas sätts delvis av praxis. Omfattningen kan ändras över tid och kan skilja sig åt mellan institutioner. Om undervisningsmaterial avses att nyttjas av universitetet under en längre tid, exempelvis en inspelad föreläsning, bör det övervägas om skapandet ska ske efter särskild instruktion från arbetsgivaren.
- 3) I rådande riktlinjer behandlas inte IP i förhållande till **forskningsinfrastrukturer**. I det nya förslaget anges att arbetstagare verksamma vid forskningsinfrastrukturer ska upprätta särskilda avtal om IP när detta behövs för att infrastrukturen ska fungera i enlighet med sin intention.

Särskilt noterbart

Överväganden

Fackförbunden anser (UFV 2020/943) att tumregeln inte är tillämplig inom undervisning vid svenska universitet. Fackförbunden anser att förslaget till riktlinjer medför en full nyttjanderätt till undervisningsmaterial för universitetet och att detta kan få negativa konsekvenser i form av minskad kreativitet och frihet i utformningen av undervisningsmaterial. De anser även att lärare kan komma att undvika att spontant spela in föreläsningar om dessa riskerar att utnyttjas utan deras medgivande i efterföljande kurser. Fackförbunden anser vidare att lärare skall ges en full möjlighet att säga nej till användning av deras undervisningsmaterial.

Arbetsgruppen anser att nyttjanderätten enligt tumregeln är begränsad på ett rimligt sätt i och med den föreslagna skrivningen och att det finns goda möjligheter för en lärare att invända, exempelvis om materialet är inaktuellt eller inte motsvarar vedertagen standard. Om lärare istället skulle ges en uteslutande möjlighet att säga nej blir den föreslagna nyttjanderätten urvattnad och utan praktiskt innehåll.

Fackförbunden och arbetsgruppen är följaktligen oense om tumregeln är tillämplig på undervisningsmaterial. Arbetsgruppen noterar härvid att arbetsgruppens uppfattning överensstämmer med den ordning gäller vid en majoritet av svenska lärosäten, så som framgår av dessa lärosätens riktlinjer eller andra uttalanden. Arbetsgruppen noterar vidare att om fackförbundens uppfattning skulle anses gälla, dvs att lärosätena inte har någon egen rätt att nyttja undervisningsmaterial men ändå är ansvariga för hur undervisningsmaterial nyttjas av dess lärare, så får det förmodas medföra ett behov för universitetet att kontrollera vilket undervisningsmaterial som nyttjas i markant större utsträckning än vad som föreligger idag. Ett införande av ett sådant kontrollsystem skulle kunna uppfattas som en inskränkning av den akademiska friheten.

Jämförelser med andra universitet och högskolor

Av tolv universitet och högskolor (CTH, GU, KaU, KI, KTH, LiU, LU, SLU, SU, UmU, UU, OrU) som antagit IP-riktlinjer eller liknande policydokument har tio hävdade nyttjanderätt till undervisningsmaterial med hänvisning till tumregeln, eller till regler som motsvarar tumregeln. Undantagen är KaU och i nuläget UU, vilka inte behandlar undervisningsmaterial i riktlinjerna. Tre av de tio universitet (GU, LU, LiU) har angivit en inskränkning i nyttjanderätten i det att ingen nyttjanderätt erhålls för vissa former av undervisningsmaterial (ex. personliga anteckningar och presentationer) innan dessa gjorts tillgängliga av upphovspersonen. Denna inskränkning har en motsvarighet i rättspraxis (Levin/Hellstadius, Lärobok i immaterialrätt, 2018, s. 141).

Sex av de tolv universitet har angivit tumregeln, eller regler motsvarande tumregeln, som grund för en nyttjanderätt till forskningsresultat. Tre av de sex universitet som inte gör så (SU, UmU, OrU) behandlar endast undervisningsmaterial i sina riktlinjer. Tre universitet (UU, KTH, KaU) har i nuläget inte angett en allmän tumregel, men KaU hänvisar till att äganderätten kan vara beroende av praxis.

Beslut som upphör gälla

Ett beslut om antagande av nya riktlinjer upphäver beslutet UFV 2014/740.

UPPSALA
UNIVERSITET

PM

2022-06-16

UFV 2020/943

Uppföljning av beslut

De nya riktlinjerna kommer att kommuniceras ut via bl.a. MP och ledningsnytt. Riktlinjerna kommer även att tas upp i chefsutbildningar.